

Alfons el Vell, duc de Gandia: *Lletra de càstig e de bons nodriments*

Edició i estudi de Rosanna Cantavella

CEIC Alfons el Vell, col·lecció Quaderns Comarcals, núm. 26, Gandia, 2012.

Presentació a la Casa de Cultura de Gandia, 25 de gener de 2012. Intervenció d'Enric Ferrer Solivares, en representació del CEIC Alfons el Vell.

El dia 5 de març de l'any 1412 va morir a Gandia el “molt alt e poderós senyor” Alfons d'Aragó, el Vell, duc de Gandia, comte de Ribagorça, comte de Dénia, marquès de Villena, conseller reial d'Aragó, conestable de Castella, etc. Fill de l'infant Pere de Ribagorça, que era nét del rei Jaume II, germà d'Alfons IV i oncle de Pere el Cerimoniós. Figura cabdal de la nostra història, al qual Gandia li deu la seua configuració com a centre administratiu i burocràtic dels seus extensos estats, les intervencions en el palau ducal, en la futura Col·legiata, en les muralles, en l'hospital de Sant Marc, en el futur convent de Santa Clara (la primera fundació del qual va ser promoguda per la seua filla Violant), en els inicis de l'expansió urbana de la Vilanova i, d'una forma ben especial, en la fundació del monestir de Sant Jeroni de Cotalba (l'any 1388), on foren soterrats la seua esposa Violant d'Arenós i els seus fills Joan i Blanca... La seua cort va ser un marc esplèndid per a la cultura i la poesia: el seu administrador va ser Pere March, poeta i pare d'Ausiàs; relacions amb els Martorell (una d'ells, Francesc, el pare de Joan Martorell); amb els coneguts escriptors com Antoni Canals, el qual li dedicà l'obra *Scipió e Anibal*, i Francesc Eiximenis, que deixà constància del seu agraïment al duc en la dedicatòria del *Dotzé del Cristià*. Fins i tot entre els seus néts apareix Enric, el futur marquès de Villena, autor ben interessant en la literatura castellana, pare de sor Isabel de Villena, tan coneguda per la seua *Vita Christi*.

La recepció entre nosaltres de la personalitat i el llegat d'Alfons d'Aragó no ha estat a l'altura de la importància del duc. Potser ara no és el moment de fer un plany pel duc i la seua memòria, però la seua ciutat de Gandia només fa ben poc li ha dedicat un carrer i encara no té, ni en projecte, cap monument que el faça visible als ciutadans d'ara i de demà. Sembla que la família ducal dels Borja l'ha deixat en la penombra, tot i que tampoc els Borja, fins fa poc, a penes eren coneguts pels seus compatricis i encara fan falta més estudis sobre bastants dels membres de la universal família valenciana i italiana.

Des de la seua fundació el CEIC s'honora amb el seu nom i l'ha tingut ben present en les seues investigacions i publicacions:

En primer lloc, podem destacar l'esplèndida biografia del duc, obra de Jaume Castillo Sainz: *Alfons el Vell, duc reial de Gandia* (1999), i també el delitós llibre de Juan Vicente García Marsilla: *La taula del senyor duc. Alimentació, gastronomia i etiqueta a la cort dels ducs reials de Gandia* (2010). Ambdós llibres ens han permés avançar en el coneixement de molts aspectes històrics, humans i quotidians del duc Alfons d'Aragó.

En segon lloc, no podem oblidar les abundants referències al duc en diverses obres editades pel CEIC, que tot seguit citarem per ordre cronològic de publicació:

Vicent Olaso Sendra: *L'Hospital de sant Marc de Gandia, una institució per a pobres malalts (segles XIII-XX)* (1988)

Ferran Garcia-Oliver: *Pedagogia melodiós. La música antiga a Gandia* (2000)

Cristina Vidal Lorenzo: *Gandia des de la Seu. Una mirada al passat* (2006)

Vicent Pellicer i Rocher: *Història de l'Art de la Safor. Segles XIII-XVIII* (2007)

Santiago La Parra: *Per terres dels Borja* (2009)

Vicent Olaso Sendra: *"Per guardar la vila". Muralla i defensa de la costa valenciana. (Gandia, segles XIII-XVI)* (2011)

El conjunt d'aquestes publicacions abasten diversos aspectes de la vida i l'actuació del duc Alfons d'Aragó: biografia, història, música, art, arquitectura civil i eclesiàstica, urbanisme, arqueologia, literatura, fundacions conventuals, gastronomia...

Era disseny del CEIC Alfons el Vell, amb motiu del VIé Centenari de la seua mort, dedicar tot el present any a una programació digna de tal personatge, però la circumstància de trobar-se la nostra institució en procés de renovació dels seus membres, només ha fet possible, per ara, la publicació del present llibre i una conferència de Jaume Castillo sobre Alfons el Vell i Gandia, prevista per al dia 2 de febrer.

És per això que el CEIC vol fer present la seua satisfacció per haver publicat l'obra escrita per Alfons el Vell: *Lletra a sa filla Joana, de càstig e de bons nodriments*, en una nova i acurada edició i un magnífic estudi introductor, gràcies a Rosanna Cantavella, nascuda a Vila-Real, catedràtica del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València. La professora Cantavella ha publicat articles en la premsa periòdica (*El País*, *El Temps*, *Saó*, *Caplletra*, *Serra d'Or*, *Cartellera Túrria*, etc.), però sempre el seu treball principal ha estat la investigació en l'àmbit acadèmic (articles i llibres de literatura medieval, sobre autors tan rellevants com Isabel de Villena, Jaume Roig, l'autor de *l'Espill*, Ausiàs March...). Altres temes de l'època medieval: l'educació femenina, el concepte d'amor humà, i el debat literari sobre la bondat o maldat de la dona... Sempre amb un evident compromís a favor de la dona, sense caure en cap anacronisme...

Per a presentar el llibre, a més, comptem amb la participació de Francesc Gimeno Blay, catedràtic d'Història de la Cultura Escrita, de la Universitat de València i conegut especialista en Paleografia i Diplomàtica. El professor Gimeno Blay ha publicat llibres com *Escribir, reinar. 1336-1387. La experiència gráfico-textual de Pedro IV el Ceremonioso* (2006), *Admiradas mayúsculas. La recuperación de los modelos clásicos* (2005), *Escribir y leer en Occidente* (amb Armando Petrucci) (1995), *La escritura gòtica en el País Valencià després de la conquesta del segle XIII* (1985), etc. En els seus articles, publicats en revistes especialitzades, ha estudiat, entre d'altres, temes referents als monestirs de la Vall de la Crist i Poblet; a la litúrgia de la festa de sant Vicent Ferrer; els manuscrits del Compromís de Casp; la producció de llibres manuscrits en l'època medieval, la història de la crema de llibres, etc.

**Enric Ferrer Solivares,
CEIC Alfons el Vell**